

LŪCIJA GARŪTA

Prelīdes klavierēm

Lūcijas Garūtas Prelīdes klavierēm

1. **h mo**
2. **E d**
3. **cis mo**
4. **Des d**

ir komponistes skaņdarbi, kas visbiežāk iekļauti gan pianistu koncertprogrammās, gan skaņu ierakstu izdevumos. Ieraksti ietver lielu laika posmu – sākot no pagājušā gadsimta piecdesmitajiem gadiem līdz pat mūsdienām - pianistu Vilmas Cīrules, Hermaņa Brauna, Valda Janča, Artūra Ozoliņa (Kanāda), Armanda Ābola (Čīle), Jura Žvikova, Dzintras Erlihas u.c. spēlē.

Katrs pianists savā atskaņojumā rod ko savu, izceļot jaunas šķautnes, krāsas šajos skaņdarbos. Cik *Prelīdēm* dažāda var būt interpretācija parāda kaut vai katra pianista spēle, skatot attiecīgā skaņdarba metrāžu. Piem. 1. *Prelīde h moll* Artūra Ozoliņa spēlē skan 4'09", Dzintra Erliha to atskaņo 4'31". 3. *Prelīde cis moll* Hermanis Brauns 3'14", Dzintra Erliha 2'57". Pārējām Prelīdēm atskaņojumu metrāža atšķiras mazāk.

Ieraksti ar *Prelīdēm* Garūtas atskaņojumā diemžēl nav saglabājušies. Vienīgais klavierspēles, kur dzirdama viņas spēle ir *Meditācija*, kas ierakstīta 1958. gadā... Pārējie ieraksti, kur var dzirdēt Garūtas klavierspēli, ir solodziesmu pavadījumi, kas tapuši ilgākā laika posmā.

Kā nozīmīgākais ieskaņojums ir palicis Kantātes *Dievs, Tava zeme deg!* ieraksts (1944), kur Garūta gan ir pie ērģelēm, bet kas liecina par viņas virtuozu un emocionāli piepildīto atskaņojumu. Jāatgādina, ka pie ērģelēm Garūta ir pirmo dienu savā mūžā, pēc mēģinājuma, kas noticis rīta pusē. Jo saslīmis ir komponists un ērģelnieks Alfrēds Kalniņš, kuram bija jāpiedalās kantātes pirmatskaņojumā 15. martā.

Precīza tapšanas gada katrai *Prelīdei* nav. Komponistei raksturīgi, ka viņa vispār tikai retumis notīs raksta attiecīgā skaņdarba tapšanas laiku, kas tad sarežģī *pētnieku darbu*. S. Stumbres *Zvaigznes un zeme* Skaņdarbu sarakstā *Prelīdes klavierēm* tiek datētas ar laiku no 1927. līdz 1929. gadam. – Tie ir divi gadi komponistes dzīvē, ar tā laika izjūtām un pārdzīvojumiem, kas tad arī atspoguļojas *Prelīdēs*. Tas saskan arī ar to skaņējumu Kompozīciju vakaros.

Pianists Valdis Jancis atmiņās liecina, ka Garūta divām *Prelīdēm* - 3. *cis moll* un 4. *Des dur* – devusi programmatiskus apakšnosaukumus – *Skumjās ilgas un Trauksmainās ilgas*, kas tad arī saskan ar to, kurās tās rakstītas – minorā un mažorā. Pie kam interesanti, ka *cis* un *des* ir viena skaņa, kas tad, topot par toniku, skaņdarbā iegūst attiecīgo lomu. Šīs tonalitātes ir ļoti nozīmīgas komponistes mūzikā.

Tāpat te iezīmējas sasaukšanās solodziesmām ar komponistes tekstiem: *Džanemas dziesma* (1928, ar pirmnosaukumu *Bezvārda ilgas*, kas rokrakstā pārsvītrots) un *Ilgas* (1929). – Tie ir divi iezīmīgi gadi komponistes dzīvē, kas tad arī atspoguļo tā laika izjūtas un pārdzīvojumus... Tās saskan arī tālaika Kompozīciju vakaros.

3. un 4. *Prelīde* ir veltītas mātai Ernai (Reinvaldei (1908-1988), dz. Garūta). Erna bija kustību māksliniece – ritmoplastiķe. Viņa piederēja pie izcilākajām Annas Ašmanes skolas absolventēm. Skolas pamati tika balstīti franču horeogrāfa Ž. Dalkroza dejas skolas pamatprincipiem. Tālāku Ernas skatuves darbību pārtrauca nelaimīga, smaga muguras trauma, kas tādēļ ļāva būt tikai par ritmoplastikas pasniedzēju un horeogrāfi – pie A. Ašmanes, vēlāk arī Latvijas konservatorijā.

Lūcija Garūta mātai spēlēja pavadījumus gan mājās, gan koncertos. Operā strādājot par koncertmeistari repetitori, Garūtas sadarbojās arī ar baleta māksliniekiem, īpaši ar Voldemāru Komisāru (latviešu profesionālā baleta pamatlicēju), kurš bija uzaicinājis komponisti strādāt Latvijas operā.

Lūcijas Garūtas mūzika ir arī ļoti **plastiska, izteiksmīga, kustību raisoša**. Komponistes mūzikas pētījumos un analizē šo aspektu nav nācies atrast. - Tas vēl būtu jāsaklausa arī mūsdienu horeogrāfiem...

Garūtas mūzikas spēcīgo *plastisko kustību* raisošo šķautni pēdējā laikā, cik man zināms un personīgi piedzīvots, izjutis vienīgi Heincs Šimmels (Heinz Schimmel) Vācijā. 1998. gadā – Eurythmieschule Hannover vadītājs - izrādē pēc Brāļu Grimmu pasakas „Der Eisenhans”, ietverot Lūcijas Garūtas mūziku no klavieru cikla „Rotaļa mežā”. Jāpiezīmē, ka šai diplomdarba izrādei bija lieli panākumi. Tā pēc tam pat tika iekļauta *Merz Theater* repertuārā un spēlēta vēl pāris gadus! Esmu pārliecināta, ka liela daļa šo panākumu pamatā bija Garūtas mūzikai. Prieks bija liels, ka šie Garūtas skaņdarbi tā uzmirdzēja.

Ilgus gadus - padomju laikā – šie Garūtas skaņdarbi bija pazīstami kā *Prelūdijas*. Tagad atgriezāties pie to sākotnējā nosaukuma – *Prelīdes*.

Pēc 1929. gada Garūta pati ir izdevusi *Prelīdes*, katru kā atsevišķu izdevumu, kas tad ir šī izdevuma pamatā.

(Tās vēlāk esmu saņēmusi kā dāvinājumu ar Garūtas ierakstiem, kurā katrā bija dzejas, rindas kas tad sasaucās ar stāstīto par to laiku, kad tās tapa. – Jaunība, cerības, ilgas un sāpes, vilšanās... D.P.)

Daina Pormale

LŪCIJA GARŪTA

Preludes for Piano

No.1 in B minor

No.2 in E major

No.3 in C sharp minor

No.4 in D flat major

Garūta's Preludes for piano are among those of her works that are most frequently performed by pianists in concert programmes and recordings. Her preludes have been repeatedly recorded from the 1950s onwards by a range of pianists including Vilma Cīrule, Hermanis Brauns, Valdis Jancis, Artūrs Ozoliņš (Canada), Armands Ābols (Chile), Juris Žvikovs and Dzintra Erliha.

Each pianist has found his own approach to the music, accenting new facets and colours in his performance. Just how differently the preludes may be interpreted can be gauged from the various recording times of the same work played by different pianists. While Artūrs Ozoliņš plays Prelude No.1 in 4'09", Dzintra Erliha performs it in 4'31"; similarly Hermanis Brauns plays Prelude No. 3 in 3'14", while Dzintra Erliha's performance lasts only 2'57". There is less variation in the performance times of the other preludes.

*Unfortunately there is no recording of the preludes as performed by Garūta herself. Garūta's performance of her work for piano can only be heard in a recording of *Meditācija* [Meditation], made in 1958. All the other recordings, in which Garūta's piano performance can be heard, are solo song accompaniments. The most significant testimony to her skill as a keyboard performer is a recording of the cantata *Dievs, Tava zeme deg* [God, Thy Earth is Aflame] made in 1944. Here Garūta plays the organ in a virtuoso and emotional performance, even though she had never performed on the organ before and had to unexpectedly stand in for the organist who became ill on the day of the premiere.*

*The precise year of composition for each prelude is not known. The composer very rarely added the date of composition to her music, making research work difficult. In the list of Garūta's works given by Silvija Stumbre in her book about the composer *Zvaigznes un zeme* [Stars and the Earth] the preludes for piano are dated between 1927 and 1929. This is in accordance with information on their performance during this two-year period in concerts devoted to her compositions.*

*These are significant years in the composer's life and her works mirror her emotions and experiences of the time. Pianist Valdis Jancis has testified that Garūta gave descriptive titles to two of her preludes: No.3 in C sharp minor – *Skumjās ilgas* [Mournful longing] and No.4 in D flat major – *Trauksmainās ilgas* [Impetuous longing], which concurs with the keys in which they are written, minor and major, respectively. Furthermore it is interesting to note that C sharp and D flat is the same note, which accordingly takes on the role of the keynote in the work. This sense of tonality plays a very significant role in the composer's music.*

*Garūta's solo songs written with her own texts during these two years also deal with similar themes: *Džanemas dziesma* [Džanema's Song] (1928, with its original title *Bezvārda ilgas* [Nameless Longing] underlined in the manuscript) and *Ilgas* [Longing] (1929).*

Preludes No. 3 and No. 4 are dedicated to Garūta's sister Erna Reinvalde (1908-1988). Erna was a rhythmic movement artist, one of the top graduates of dance teacher's Anna Ašmane's Music and Rhythmics School based on the Dalcroze method of Eurhythmics. Later Erna's stage career was curtailed by an unfortunate and serious back injury that only allowed her to work as a eurhythmics teacher and choreographer, first with Anna Ašmane and later also at the Latvian Conservatory.

Lūcija Garūta played accompaniments for her sister's dancing both at home and during concerts. As répétiteur and accompanist at the Latvian National Opera, Garūta also worked together with ballet artists, in particular with the founder of Latvian professional ballet Voldemārs Komisārs, who had invited the composer to work at the Opera.

Garūta's music is very expressive, with flowing lines that invite movement. This aspect of the composer's music has not as yet been researched and analysed, and modern choreographers could do well to discover her music's potential.

*Lately, as far as I know and have personally experienced, this aspect of Garūta's music has only been recognized by Heinz Schimmel, the director of the Eurhythmics School in Hannover. In 1998 he used Garūta's music from her piano cycle *Rotaļa mežā* [Game in the Forest] in the performance of *Der Eisenhans* [Iron John] based on the fairytale by the Brothers Grimm. This diploma performance proved to be very successful: it was later included in the repertoire of the Merz Theater and performed for a couple of years. I am convinced that this success was largely due to Garūta's music. It was a joy to see Garūta's work being appreciated.*

*During the years of Soviet occupation these works of Garūta were known as *Prelūdijas*. Now we have returned to their original titles – *Prelīdes*.*

After 1929 Garūta herself published the preludes, each as a separate issue, and these form the basis of this edition.

(Later I received these issues as a gift; they bear Garūta's notes, each one with some poetry lines that relate to the period in which they were composed. They speak of youth, hope, longing, pain and disappointment. D.P.)

Daina Pormale
Translated by Laima Asja Bērziņa